

K některým aktuálním otázkám problematiky transgenderu

On some current transgender issues

Mgr. Martina Máchová, 1. LF UK, Ústav humanitních studií v lékařství, Centrum pro bioetiku

Abstract: The aim of this work is to draw attention to some bioethical difficulties associated with the topic of transsexuality and self-acceptance, especially in children and adolescents. More and more young people with sexual dysphoria are seeking medical attention.¹ For adolescents, the subject of transgender is very topical, especially in the context of finding and accepting oneself and one's physicality. Advances in medicine and approved laws make it possible to start a gender reassignment at a very early age.² Some data suggests a beneficial effect of hormone therapy on the later life of transgender people who underwent treatment as adolescents, compared to those who started treatment at a later age.³ At the same time, a possible connection with posts on social networks about the change of gender and the number of juveniles who apply for a change of gender identity after watching them is shown.⁴

The identification of basic problems and expert insight into this topic in educational materials or counseling in schools should contribute to raising awareness of this issue in public space and thus mitigate some of the negative effects of social networks on the growing number of adolescents with sexual dysphoria.

¹ PANG, K. C. – HOQ, M. – STEENSMA, T. D. Negative Media Coverage as a Barrier to Accessing Care for Transgender Children and Adolescents. *JAMA Network Open*. 2022, Vol. 5, No. 2, p. e2138623. DOI:10.1001/jamanetworkopen.2021.38623.

² Access to sex reassignment surgery. In: *The European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)* [online]. Available on: <<https://fra.europa.eu/en/publication/2017/mapping-minimum-age-requirements-concerning-rights-child-eu/access-sex-reassignment-surgery>> [cit. 2022-01-29].

³ DOTINGA, R. Hormone therapy in transgender teens linked to better adult mental health. In: *Medscape* [online]. 25. 1. 2022 [cit. 2022-02-03]. Available on: <<https://www.medscape.com/viewarticle/967250>>.

⁴ INDREMO, M. et al. Association of media coverage on transgender health with referrals to child and adolescent gender identity clinics in Sweden. *JAMA Network Open*. 2022, Vol. 5, No. 2, p. e2146531. DOI: 1

These steps would help both children and their carers to find their way around the issue with sufficient respect for the possible diversity of the human population, while taking into account all possible causes of sexual dysphoria.⁵

There is a need to develop a methodological approach to how to pass on the situation regarding gender identity awareness to target groups and to find a line between accepting oneself and finding solutions to one's other problems.

Keywords: gender dysphoria – transgender – change of gender identity – children and youth – education

Abstrakt: Cílem této práce je upozornit na některé bioetické obtíže spojené s tématem transsexuality a přijetí sebe sama, a to především u dětí a dospívajících. Stále více mladých lidí s pohlavní dysforií vyhledává lékařskou pomoc.⁶ U mladistvých a dospívajících je téma transgenderu velmi aktuální, zejména v kontextu nalézání a přijetí sebe sama a své tělesnosti. Pokroky v medicíně a schválené zákony umožňují začít změnu pohlaví již ve velmi raném věku.⁷ Některá data naznačují příznivý vliv hormonální terapie na pozdější život transgender osob, kterou podstoupili léčbu jako mladiství, ve srovnání s těmi, kteří léčbu zahájili v pozdějším věku.⁸ Zároveň se ukazuje možná souvislost s příspěvky na sociálních sítích o změně pohlaví a počtu mladistvých, kteří po jejich zhlédnutí o změnu pohlavní identity žádají.⁹

0.1001/jamanetworkopen.2021.46531. PMID: 35107572.

⁵ The recommended procedure for caring for children and adolescents with gender identity disorders defines gender dysphoria as follows: „*Gender (sexual, ancestral) dysphoria brings discomfort or stress, caused by the discrepancy between the gender identity of the adolescent child and his biological gender. Sexual dysphoria in childhood may not persist into adulthood, but in some children with puberty, these feelings intensify and escalate. The concurrence of sexual dysphoria in childhood and adolescence with anxiety and depressive disorders is relatively common.*“

SEXUOLOGICKÁ SPOLEČNOST ČLS JEP. *Doporučený postup péče o děti a dospívající s poruchami pohlavní identity (GID)* [online]. Available on: <<https://www.sexuologickaspolecnost.cz/materialy-ke-stazeni>> [cit. 2022-01-28].

⁶ PANG, K. C. – HOQ, M. – STEENSMA, T. D. Negative Media Coverage as a Barrier to Accessing Care for Transgender Children and Adolescents. *JAMA Network Open*. 2022, Vol. 5, No. 2, p. e2138623. DOI:10.1001/jamanetworkopen.2021.38623.

⁷ Access to sex reassignment surgery. In: *The European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)* [online]. *Dostupné na:* <<https://fra.europa.eu/en/publication/2017/mapping-minimum-age-requirements-concerning-rights-child-eu/access-sex-reassignment-surgery>> [cit. 2022-01-29].

⁸ DOTINGA, R. Hormone therapy in transgender teens linked to better adult mental health. In: *Medscape* [online]. 25. 1. 2022 [cit. 2022-02-03]. *Dostupné na:* <<https://www.medscape.com/viewarticle/967250>>

⁹ INDREMO, M. et al. Association of media coverage on transgender health with referrals to child and adolescent gender identity clinics in Sweden. *JAMA Network Open*. 2022, Vol. 5, No. 2, p. e2146531. DOI: 10.1001/jamanetworkopen.2021.46531. PMID: 35107572.

Identifikace základních problémů a odborný náhled na toto téma zpracovaný do edukačních materiálů či poradenství ve školách by měly přispět ke zvýšení povědomí o této problematice ve veřejném prostoru a zmírnit tak některé negativní dopady sociálních sítí na vzrůstající počet mladistvých s pohlavní dysforií.

Tyto kroky by pomohly zorientovat se v daném tématu jak dětem, tak jejich pečujícím osobám vidět případný problém s dostatečným respektem k možné diverzitě lidské populace, a zároveň zohlednit všechny možné příčiny pohlavní dysforie.¹⁰

Je třeba rozpracovat metodický přístup jak situaci ohledně povědomí o poruchách pohlavní identity předat cílovým skupinám a nalézt hranici mezi přijetím sebe sama a hledáním řešení svých problémů v jinakosti.

Klíčová slova: pohlavní dysforie – transgender – změna pohlaví – děti a dospívající – edukace

¹⁰ Doporučený postup péče o děti a dospívající s poruchami pohlavní identity definuje pohlavní dysforii takto: „Pohlavní (rodová, genderová) dysforie vyjadřuje diskomfort či stres, způsobovaný rozporem mezi pohlavní identitou dítěte nebo dospívajícího a jeho pohlavím biologickým. Pohlavní dysforie v dětství nemusí přetrvávat do dospělosti, u některých dětí s nástupem puberty však tyto pocity sílí a stupňují se. Relativně častý je pak souběh pohlavní dysforie v dětství a dospívání s úzkostnými a depresivními poruchami.“ SEXUOLOGICKÁ SPOLEČNOST ČLS JEP. *Doporučený postup péče o děti a dospívající s poruchami pohlavní identity (GID)* [online]. Available on: <<https://www.sexuologickaspolecnost.cz/materialy-ke-stazeni>> [cit. 2022-01-28].

ÚVOD

Článek se zabývá dnes velmi aktuální a zároveň kontroverzní problematikou pohlavní nekonformnosti a nalézání sebe sama u dětí a dospívajících.

Počet mladistvých osob, které žádají o změnu pohlaví, roste (např. ve Švédsku vzrostl na 1500 % mezi lety 2008–2018).^{11, 12} Obzvláště u dětí a mladistvých je třeba velmi dobře rozpoznat, zda se jedná opravdu o pohlavní dysforii, nebo se za požadavkem změny pohlavní identity skrývá jiný problém psychosomatického charakteru¹³ či ovlivnění módní vlnou. Dnešní medicína umožňuje změnu pohlaví na velmi vysoké úrovni a užívání hormonální terapie nebo podstoupení operace povoluje mnoho zemí Evropské unie i dětem a mladistvým.¹⁴ Avšak vyhověním žádosti o změnu pohlavní identity osobám, které nedovršíly věku dospělosti, mohou být způsobeny ireverzibilní změny, kterých může žadatel (a stává se to)¹⁵ později litovat. Tyto přístupy zároveň často opomíjejí psychologické i psychoanalytické poznatky o fungování psychiky člověka.¹⁶

Odborně vedená preventivní opatření, která by mohla být nestranně zajištěna např. na půdě škol nebo na sociálních sítích, a kritický náhled na zákony dovolující změnu pohlaví již v tomto věku by mohly přispět k optimalizaci celé situace.

Tím by se mohl zmírnit rychlý nárůst počtu osob, které o změnu pohlaví žádají. Edukace může mladým lidem a jejich blízkým osobám pomoci pochopit daný problém a nalézt správné řešení.

Sebepřijetí je nedílnou součástí kvalitního života, je základem zdravého sebevědomí a vědomí vlastní hodnoty. Usilovat o eudaimonii, tedy o dobrý, šťastný, zdařilý život, usilovat o harmonii těla a ducha, má právo každý. Mezi podmínky, které formují sebepřijetí, patří i přijetí vlastní genderové identity¹⁷ a vlastního těla. Genderová identita každého člověka je jedinečná, je to součást osobnosti

¹¹ ORANGE, R. Teenage transgender row splits Sweden as dysphoria diagnoses soar by 1,500%. *The Guardian* [online]. 22. 2. 2020 [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/society/2020/feb/22/ssweden-teenage-transgender-row-dysphoria-diagnoses-soar>>.

¹² Transsexualita přibývá – samotná přeměna pohlaví je ale dlouhodobý a náročný proces, Archiv tiskových zpráv FN Brno. In: web *Fakultní nemocnice Brno* [online]. Dostupné z: <<https://www.fnbrno.cz/transsexualita-pribyva-samotna-premena-pohlavi-je-ale-dlouhodoby-a-narocny-proces/t6697>> [cit. 2021-12-18].

¹³ DOLEŽALOVÁ, R. K léčbě poruch pohlavní identifikace v dětství a adolescenci. In: *Opočno symposium* [online]. 2019 [cit. 2022-01-15]. Dostupné z: <<https://www.iapsa.cz/home/odkazy/k-lecbe-poruch-pohlavni-identifikace-v-detstvi-a-adolescenci>>.

¹⁴ Access to sex reassignment surgery. In: *The European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)* [online]. Dostupné z: <<https://fra.europa.eu/en/publication/2017/mapping-minimum-age-requirements-concerning-rights-child-eu/access-sex-reassignment-surgery>> [cit. 2022-01-29].

¹⁵ BELL, Keira. Mužem a zase zpátky. In: *Konzervativní noviny* [online]. 28. 6. 2021 [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <<https://www.konzervativninoviny.cz/keira-bell-muzem-a-zase-zpatky/>>.

¹⁶ DOLEŽALOVÁ, R. K léčbě poruch pohlavní identifikace v dětství a adolescenci.

¹⁷ „Pohlavní identita vyjadřuje subjektivně vnímaný pocit sounáležitosti či naopak rozporu s vlastním tělem, s jeho primárními a sekundárními pohlavními znaky, i se sociální rolí přisuzovanou danému pohlaví. V češtině hovoříme o pohlavní identitě. V angličtině se však setkáváme s odlišným označením pro gender (rod) a sex (pohlaví). Pro

jedince. U transgender osob je sebeuskutečnění ve vztahu k pohlavní identitě velkým tématem a díky dnešnímu liberálnímu pojetí sexuality a genderové identity se dostává do popředí mnoha diskusí. Je však třeba kriticky nahlížet rozdíl mezi pohlavní dysforií a módním trendem mít pohlaví, jaké chceme, popřípadě ho v průběhu našeho života měnit podle toho, jak se zrovna cítíme.

Dosahování souladu se svou pohlavní identitou je pro osoby s pohlavní dysforií obtížné, a to nejen s ohledem na přijetí vlastního biologického těla, ale i vzhledem k problémům, které z nesouladu se svou pohlavní identitou plynou v rámci sociokulturního prostředí. Ať už jde o nemožnost projevit svou pohlavní identitu, sexualitu, nebo jednoduše o to být sám sebou, pokud se necítím být konformní s binárním rozdělením na muže a ženy.¹⁸ Mnoho transgender osob se potýká s diskriminací nejen na pracovišti či v osobním životě, ale i ve zdravotnictví a v administrativě.¹⁹ Diskriminace těchto osob zatím přetrvává více či méně ve všech státech Evropské unie (dále jen EU). Transgender osoby jsou součástí LGBTIQ komunity. LGBTIQ osoby jsou osoby, které jsou přitahovány osobami stejného pohlaví, jako jsou ony samy (lesby, gayové), nebo jakýmkoli pohlavím (bisexuálové); osoby, jejichž genderová identita nebo genderový projev se liší od pohlaví, jež jim bylo při narození určeno (trans, nebinární); osoby, které se narodily s pohlavními znaky, které neodpovídají typické definici muže nebo ženy (intersexuální); ty osoby, jejichž identita nezapadá do binární klasifikace sexuality a/nebo pohlaví

obtížnost překladu výrazu gender do českého jazyka se tento termín začíná přejímat i do češtiny. Pro některé ne zcela jednoznačné poruchy pohlavní identity, případně pro jejich souhrn se někdy užívá název gender dysforia nebo transgenderismus. Gender dysforii lze charakterizovat jako pocit subjektivně vnímané nepohody, která souvisí s neshodou mezi pohlavní identitou na jedné straně a svou pohlavní rolí a biologickým pohlavím na straně druhé. Transsexualita pak představuje nejvýraznější formu gender dysforie.“ WEISS, P. Poruchy pohlavní identity. *Psychiatrie pro praxi*. 2012, Vol. 13, č. 3, s. 104–106.

¹⁸ JAHODOVÁ, D. Trans* příběhy o těle a s tělem. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2016, Vol. 17, No. 1, s. 77–88. DOI: <http://dx.doi.org/10.13060/12130028.2016.17.1.257>.

V článku Jahodová uvádí, že původní vzhled může bránit lidem s poruchou pohlavní identity v hladkém procházení společností, a to je častým důvodem, proč se rozhodnou pro operativní přeměnu těla. Můžeme se jen domnívat, kolika operacím by se předešlo, kdyby sociokulturní prostředí bylo méně zatíženo genderovými stereotypy a heteronormativním přístupem a bylo schopné respektovat transgender osoby i s anatomickými strukturami odlišnými od jejich genderu. Uvádím jeden z rozhovorů s osobou, která má primární i sekundární pohlavní znaky muže, ale cítí se být ženou: „*Svoje tělo jsem měla vždycky ráda. Nebyl pro mě problém, ani když jsem se rozhodla k přeměně, ho mužsky používat v intimních chvílích. Neměla jsem nechuť nebo nějakou štitivost k tomu mužskému tělu ani doposud nemám. Samozřejmě když si chci v současnosti na sebe něco vzít, tak mi vadí to mužské přirození. Na sukni to teď není, a když si vezmu ty kalhoty, které bych ráda nosila, tak je to tam vidět. S tímhle mám problém, ale vztah k tělu vyložené negativní nemám, ale ráda bych ho měla jiný. (Lada)*“

¹⁹ AMNESTY INTERNATIONAL. *Klíčové problémy a práva, která se porušují* [online]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/lgbti/transgender> [cit. 2022-01-28].

(queer).²⁰ Největší procento respondentů LGBTIQ komunity, kteří se cítí diskriminováni, jsou dle průzkumu z roku 2019 právě transgender osoby.²¹

1. ZÁKONY, JEJICH VÝVOJ A ÚSKALÍ S NÍM SPOJENÁ

Práva a postavení LGBTIQ komunity celosvětově rostou, ať jde o ochranu před diskriminací, uznání manželství homosexuálních párů, nebo změnu pohlaví v úředních dokumentech bez chirurgického zákroku. Tento evolutivní přístup je v souladu s lidskými právy a měl by se stát celosvětovým standardem.

S tímto trendem je však spojena i celá řada nových problémů, které se ukazují zejména v zemích, kde jsou zákony podporující LGBTIQ komunitu delší dobu přijaty.

Může se jednat právě o zpřístupnění léčby bez důkladné diagnózy, nebo o ubírání soukromí a bezpečí v prostorách vyhrazených ženám (toalety, sportovní šatny, nápravná zařízení aj.), popřípadě o nerovnost ve sportovních utkáních.²²

Článek 21 Listiny základních práv EU zakazuje „*jakoukoli diskriminaci založenou zejména na pohlaví, rase, barvě pleti, etnickém nebo sociálním původu, genetických rysech, jazyku, náboženském vyznání nebo přesvědčení, politických názorech či jakýchkoli jiných názorech, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, narození, zdravotním postižení, věku nebo sexuální orientaci*“.²³

EU považuje diskriminaci z důvodu sexuální orientace a genderové identity za neslučitelnou se základními zásadami, na nichž je založena.

²⁰ EVROPSKÁ KOMISE. Unie rovnosti: strategie pro rovnost LGBTIQ osob na období 2020–2025. In: *Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů* [online]. 12. 11. 2020 [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52020DC0698>>.

²¹ EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS. *A long way to go for LGBTI equality*. 2020. Doi:10.2811/582502 TK-01-20-462-EN-C. Respondenti, kteří se během 12 měsíců před průzkumem (2019) cítili diskriminováni kvůli tomu, že jsou LGBT, při hledání práce, v EU-28, podle skupin (%): lesby (9), gayové (9), bisexuálové/ženy (4), bisexuálové/muži (6), transsexuálové (35).

²² Ve Velké Británii a USA se veřejná diskuse v poslední době věnuje mnoha tématům spojeným s transgender osobami. Jde např. o umístění žen, u kterých neproběhla operativní změna pohlaví, do ženských věznic, neuvážená změna pohlavní identity u mladistvých, soukromí na toaletách a v šatnách, viz odkazy: THORBUN, J. Police commissioner says 'biological men' should not be allowed into women's prisons and female toilets as he hits out against Stonewall's 'potentially dangerous' transgender 'ideology'. In: *Mail Online* [online]. 9. 9. 2021 [cit. 2021-12-21]. Dostupné z: <<https://www.dailymail.co.uk/news/article-9973107/PCC-warns-biological-men-not-allowed-womens-toilets-prisons-security-fears.html>>. BELL, Keira. *Mužem a zase zpátky*. ČTK. Transsexuálové mají právo vybrat si toalety či šatnu, rozhodl nejvyšší soud USA. In: *Lidovky.cz* [online]. 28. 5. 2019 [cit. 2021-12-31]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/svet/transsexualove-maji-pravo-vybrat-si-toalety-ci-satnu-rozhodl-nejvyssi-soud-usa.A190528_163902_In_zahranici_ele>.

²³ Listina základních práv EU. Hlava III, Rovnost, Článek 21 – Zákaz diskriminace. In: *FRA. European Union Agency for Fundamental Rights* [online]. Dostupné z: <<https://fra.europa.eu/cs/eu-charter/article/21-zakaz-diskriminace>> [cit. 2021-12-15].

Proto byl již v roce 2010 přijat Evropskou unií tzv. *Toolkit*, tedy soubor na ochranu lidských práv leseb, gayů, bisexuálů a transgender osob. Tento nástroj poskytuje institucím Evropské unie plán pro pozitivní opatření ve prospěch lidských práv těchto osob.²⁴

Transgender osoby, jak vyplývá i z průzkumů FRA výše, mají pocit vyšší míry diskriminace, než např. gayové či lesby. Náročná změna pohlavní identity pomocí chirurgického zákroku či změna samotného genderového statusu může být okolím transgender osoby přijímána rozporuplně a vyvolávat mnoho otázek.

Dnes, dle Evropského soudu pro lidská práva (ESLP), má osoba právo na změnu své pohlavní identity v právních dokumentech bez podmínky operativní změny pohlaví.²⁵

Přelom nastal v roce 2017, kdy se ve Francii 3 žadatelé odvolali k Ústavnímu soudu pro lidská práva pro porušení článku 8 Úmluvy. Senát rozhodl o porušení článku 8 Úmluvy z důvodu, že stěžovatelům nebyla povolena úřední změna pohlaví, jelikož nebyli schopni prokázat „nevratnou změnu vzhledu“. Soud nejen konstatoval, že tato podmínka změny pohlavní identity se dotýká přímo integrity jednotlivce, principu osobní autonomie a práva na sexuální identitu, ale upozornil i na stanoviska mnoha orgánů ochrany lidských práv v rámci Rady Evropy i OSN, které se jasně vyjádřily ve prospěch zrušení zmíněné podmínky. V roce 2016 došlo ke změně francouzského občanského zákoníku, dle níž již nelze úřední změnu pohlaví podmiňovat léčbou, chirurgickým zákrokem ani sterilizací.²⁶

WHO je v souladu s ESLP a nově zmiňuje, že požadavky na sterilizaci jsou v rozporu s respektem k tělesné integritě, sebeurčení a lidské důstojnosti a mohou způsobit a udržovat diskriminaci transgender lidí.

WHO také nově definovala zdraví související s genderovou identitou. „Transexualismus“ a „porucha genderové identity dětí“ je nově definována jako „genderová nesourodost dospívání a dospělosti“ a „porucha genderové identity dětí“. Nesoulad pohlaví byl tímto přesunut z kapitoly „duševní poruchy a poruchy chování“ do nové kapitoly „podmínky související se sexuálním zdravím“.²⁷

²⁴ THE EUROPEAN PARLAMENTS LGBTI INTEGROUP. MEPs welcome new toolkit to defend LGBT people's human rights. In: *lgbt-ep.eu* [online]. 30. 6. 2010 [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <<https://lgbt-ep.eu/2010/06/30/meps-welcome-new-toolkit/>>.

²⁵ VÁLOVÁ, I. ESLP: Podmiňovat změnu pohlaví medicínskou změnou je zásah do práva na soukromý život. In: *Česká justice* [online]. 8. 8. 2017 [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <<https://www.ceska-justice.cz/2017/08/eslp-podminovat-zmenu-pohlavi-medicinskou-zmenou-je-zasah-do-prava-na-soukromy-zivot>>.

²⁶ ESLP. *Rozsudek ze dne 6. dubna 2017 ve věci č. 79885/12, 52471/13 a 52596/13 – A. P., Garçon a Nicot proti Francii* [online]. Dostupné z: <[http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/C5F5D6C2BBD22D4AC12581E900388BCF/\\$file/A.%20P.%20Garcon%20a%20Nicot%20proti%20Francii_annotace.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/C5F5D6C2BBD22D4AC12581E900388BCF/$file/A.%20P.%20Garcon%20a%20Nicot%20proti%20Francii_annotace.pdf?open&)> [cit. 202-07-27].

²⁷ WHO/Europe brief – *transgender health in the context of ICD-11* [online]. Dostupné z: WHO/Europe | WHO/Europe brief – transgender health in the context of ICD-11 [cit. 2021-09-15]. Genderově pozitivní zdravotní péče může zahrnovat jakýkoli jednotlivý postup nebo kombinaci řady sociálních, psychologických, behaviorálních

Změna by měla zmírnit stigma, které označuje, že genderový nesoulad je duševní porucha nebo duševní onemocnění. Transgender lidé a další genderové menšiny tvoří odhadem 0,3–0,5 % (25 milionů) světové populace. Trans komunita je podobně jako ostatní lesbické, gay, bisexuální, queer nebo intersex (LGBTQI) populace vystavena zvýšenému riziku duševních chorob souvisejících s transfobií, diskriminací a násilím a WHO si klade za cíl porozumět a zlepšit zdraví této populace.²⁸

Česká právní úprava § 29 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. zatím stanoví, že změna pohlaví člověka je možná pouze při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů.²⁹ Tato právní úprava tím, jak definuje změnu pohlaví, může stavět překážky osobám, které mají problémy s přijetím své pohlavní identity. Bere za změnu pohlaví až den dokončení chirurgického zákroku, nikoliv fakt, že se člověk necítí ve svém těle dobře a o změnu pohlavní identity žádá i bez tohoto zákroku tak, jak by bylo v souladu s ESLP.

V roce 2018 byl přednesen návrh na změnu zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, § 29, Změna pohlaví. Tato úprava by již také v ČR povolila změnu pohlavní identity pouze na základě osobního prohlášení transgender osoby a předložení potvrzení ošetřujícího lékaře (sexuologa), bez nutnosti chirurgické změny pohlavní identity. Tím by se česká právní úprava stala konformní s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva.

Nicméně je třeba poukázat na fakt, že i tyto příznivé kroky mohou mít svá úskalí, a to např. ve věkové hranici, která umožňuje se rozhodovat bez svolení zákonných zástupců. Podle navrhované novely zákona v ČR by byla možná nejen změna pohlaví dospělých osob bez chirurgického zákroku, ale i vyhovění žádosti o změnu pohlaví dětí od 12 let (u člověka mladšího patnácti let by bylo třeba, aby mu k učinění prohlášení udělil souhlas jeho zákonný zástupce): „(1) Člověk, který dovršil dvanáct let a u něhož je trvalý nesoulad mezi duševním a zapsaným pohlavím v knize narození nebo jiné evidenci podle jiného právního předpisu, má právo na změnu pohlaví. (2) Pohlaví lze změnit osobním prohlášením před matričním úřadem. K prohlášení je třeba předložit potvrzení o tom, že je u člověka trvalý nesoulad mezi duševním a zapsaným pohlavím, které mu na žádost vydá lékař se specializovanou

nebo lékařských (včetně hormonální léčby nebo chirurgických) intervencí určených k podpoře a potvrzení genderové identity jedince.

²⁸ Ibidem.

²⁹ „§ 29 Změna pohlaví

(1) Změna pohlaví člověka nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů. Má se za to, že dnem změny pohlaví je den uvedený v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb. (2) Změna pohlaví nemá vliv na osobní stav člověka, ani na jeho osobní a majetkové poměry; manželství nebo registrované partnerství však zaniká. O povinnostech a právech muže a ženy, jejichž manželství zaniklo, ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po zániku manželství platí obdobně ustanovení o povinnostech a právech rozvedených manželů ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po rozvodu; soud rozhodne, a to i bez návrhu, jak bude každý z rodičů napříště o společné dítě pečovat.“

*způsobností v oboru sexuologie nebo se zvláštní odbornou způsobilostí v oboru sexuologie. U člověka mladšího patnácti let je třeba, aby mu k učinění prohlášení udělil souhlas jeho zákonný zástupce.*³⁰

Nízká věková hranice je nastavena právě z důvodu započetí léčby ještě před nástupem puberty. Tím by se mělo předejít náročnějším intervencím (např. kvůli rozvíjejícím se sekundárním pohlavním znakům) a zlepšit dříve psychickou stránku člověka. Co se však stane, pokud je nesoulad s pohlavní či genderovou identitou pouze revolta vůči světu a rodičům, nebo se za ní skrývá jiný psychologický problém? Jak bychom měli přistupovat k těmto případům?

Ve Velké Británii se hovoří v tomto kontextu o špatně nastavené legislativě, v jejímž důsledku rodiče či učitelé mohou být dokonce trestně stíháni, pokud nedovolí dětem používat toalety opačného pohlaví, nebo je oslovují špatným zájmenem. Dovolují si citovat jeden z názorů, který situaci komentuje slovy: „*Není bigotní nebo fobické pozastavit se a zkoumat důvody, proč dítě může hlásit dysforii.*“³¹ Čímž se zde přibližujeme k velmi slabé hranici mezi svobodou vyjádření sebe sama a správnou mírou autonomie dětí a mladistvých.

Jedním z cílů výchovy je vybudování individuality člověka. „*Stáváme se sami sebou tím, že vstupujeme do mezních situací s otevřenými očima.*“³² Výchova a vzdělání by měly být nápomocné k tomu, aby člověk byl schopen procházet životními krizemi. Mezní situace jsou pro nás šancí jít více do hloubky, mohou nás obohacovat a posouvat, neměli bychom před nimi zavírat oči. Každá bytost by měla bez přestání směřovat své úsilí k dosažení úplného a konzistentního celku.³³ Míra autonomie, kterou dětem dopřáváme a vzory, kterými jim jsme, jsou velmi důležité, aby individuality, celistvosti a správné lásky k sobě dosáhly. Přijetí své tělesnosti je toho nezbytnou součástí. Je jisté, že výchova a vzdělávání k individualitě a hranice, které nastavujeme dětem, by pomohly předejít nejasnostem v hledání sebe sama.

2. PROBLÉM SEBEPŘIJETÍ V KONTEXTU OTÁZEK TRANSSEXUALITY

Náš primární vztah ke světu se uskutečňuje prostřednictvím tělesné orientace, nikoliv prostřednictvím ducha či vědomí. Tělesnost je ústřední aspekt subjektivity. Vědomí, tělo a svět jsou neodlučitelné jednotky.³⁴ Genderová identita se vytváří vzájemnou interakcí vlivu tělesné pohlavnosti

³⁰ VÁLOVÁ, I. Návrh ministerstva spravedlnosti: Lidé budou mít právo měnit pohlaví bez chirurgického zákroku. In: *Česká justice* [online]. 20. 6. 2018 [2020-07-24]. Dostupné z: <<https://www.ceska-justice.cz/2018/06/navrh-ministerstva-spravedlnosti-lide-budou-mit-pravo-menit-pohlavi-bez-chirurgickeho-zakroku/>>.

³¹ MARTIN, D. Parents' backlash is set to put brakes on new gender law amid fears that families could be prosecuted for discussing own child's sex change. In: *Mail Online* [online]. 7. 12. 2021 [cit. 2022-01-17]. Dostupné z: <<https://www.dailymail.co.uk/news/article-10285677/Parents-backlash-set-brakes-new-gender-law-amid-fears-families-prosecuted.html>>.

³² JASPERS, K. *Mezní situace*. Praha: OIKOYNEMH, 2016, s. 11.

³³ MILL, J. S. *On Liberty*. 1859, Chapter 3 – On Individuality, As One of the Elements of Wellbeing.

³⁴ E. Wyschogrodová ve studii *K postmoderní etice: tělesnost a jinakost* upozorňuje na obrat k tělesnosti ve filosofii 20. století, která zahrnuje 3 fáze toho procesu. První fází je fakt, že náš primární vztah ke světu se uskutečňuje prostřednictvím tělesné orientace, tělesného chování, nikoliv v dimenzi ducha či vědomí. Ve druhé

a geneticky založené jádrové ženské nebo mužské pohlavní identity³⁵ na jedné straně, a tradičním rozdělením rolí na straně druhé.

Nelze proto souhlasit s názory J. Butlerové, která tvrdí, že binární rozdělení na muže a ženu je pouze konstrukt vynucený heterosexuálním režimem.³⁶ Naopak v tomto přístupu vidím, stejně jako J. Poněšický, obavu z omezení jakékoliv svobody a touhu mít vše – tedy mužské i ženské.³⁷ Nemůžeme tedy popřít jádrovou pohlavní identitu tvrzením, že „ženskost a mužskost je určována výhradně mocenským uspořádáním, tradicí a kulturou“, souhlasit s tím, že si „každý jedinec volí svou identitu nezávisle a svobodně“, nebo že „ženskost i mužskost jsou jen subjektivní výtvořiny či sociologické kategorie, se kterými souvisí biologie našeho těla okrajově“.³⁸

Tím bychom popřeli biologické rozdíly mezi ženami a muži, jak fyzické, hormonální, tak ve stavbě a funkci mozku. Vývoj lidského mozku se rozsáhle vyvíjí mezi narozením a koncem dospívání, mění se u obou pohlaví různou rychlostí i v různých směrech. Např. zvětšování objemu mužského mozku vrcholí později než u ženského.³⁹ Vývoj mozku ovlivňují pohlavní hormony od dětství do rané dospělosti. Dřívější studie dokládají jen fyziologické a anatomické rozdíly a malé psychologické rozdíly mezi mužským a ženským mozkem (není tedy důvod k žádné nerovnosti, jak tvrdí některé stereotypy a předsudky).⁴⁰ Zajímavá je velmi recentní metaanalýza metaanalýz, která kromě velikosti nedokládá žádné signifikantní rozdíly mezi mužským a ženským mozkem.⁴¹ Nicméně genová exprese obou pohlaví ovlivněna tisíciletou historií a prostředím podminila částečnou genetickou odlišnost mužského a ženského mozku. Také proto nepovažuji za správné zastírat biologické danosti obou pohlaví.

Od narození nás formuje vztah s okolím a každý ve svém životě projde v menší nebo větší míře komplikovaným obdobím nalézání sebe sama. Sociální prostředí, ve kterém člověk žije, podstatně ovlivňuje míru zvládnutí těchto období. Člověk se stává sám sebou jenom díky nějakému vztahu k „ty“, všechn skutečný život je setkáním.⁴² V mysli druhého nalézáme sami sebe, a to především v průběhu vytváření vlastní subjektivity. Dítě se identifikuje s postoji a očekáváním rodičů a identifikuje se i s

fázi se tělesnost stává ústředním aspektem subjektivity a vědomí, tělo a svět se stávají neodlučitelnými. Třetí fáze je dimenze „objevu etického těla“. Viz URBAN, P. Tělo a morální fenomenologie. Mezi Merleau-Pontym a Levinasem. *Filosofický časopis*. 2011, č. 7 (mimořádné č.), s. 203–218.

³⁵ „Emoční souhlas s příslušností k jednomu či druhému rodu. Nejhlubší součástí ženské a mužské identity. Jádrová pohlavní identita patří k nejelementárnějším složkám celkového sebepojetí a je jednou z prvních sebeidentifikačních charakteristik dítěte.“ JANOŠOVÁ, P. a kol. *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008, s. 43.

³⁶ BUTLER, J. *Závažná těla: O materialitě a diskursivních mezích „pohlaví“*. Praha: Karolinum, 2016.

³⁷ PONĚŠICKÝ, J. *Fenomén ženství a mužství*. 3. doplněně vydání. Praha: Triton, 2008, s. 148.

³⁸ PONĚŠICKÝ, J. Psychodynamika ženské a mužské genderové identity. *Psychosom* [online]. 2018, č. 4 [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <<https://www.psychosom.cz/psychosom/vydani-4-2018/690-tema-gender-pon-4-2018>>.

³⁹ KOUKOLÍK, F. *Mozek a jeho duše*. Praha: Galén, 2014, s. 318.

⁴⁰ ELIOT, L. et al. Dump the “dimorphism”: comprehensive synthesis of human brain studies reveals few male-female differences beyond size. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*. 2021, Vol. 125, s. 667–697.

⁴¹ Ibidem.

⁴² BUBER, M. *Já a ty*. Praha: Portál, 2016, s. 13.

obrazem, který si o něm rodiče dělají. Skrze tento prožitek dítě vnímá mužskost či ženskost.⁴³ Vývoj ženské a mužské identity je v tomto kontextu stálou výzvou k integraci našeho já, osobnostní identity, tělesného sebevnímání a intimity, závislosti a nezávislosti, prosazování se a seberealizace.⁴⁴ Kultura, rodinné zázemí, zkušenosti nás tedy formují a jsou předpokladem, jakým způsobem se s příchozími krizemi dokážeme v průběhu života vypořádat a dosáhnout souladu se svou tělesností.

Dle mého názoru bychom se měli zaměřit na to, zda by nebylo vhodnější v některých případech k přijetí vlastní pohlavní identity připravit pro děti a dospívající mladé lidi příznivější sociokulturní prostředí. Medializování tzv. *coming out*⁴⁵ jistě pomáhá mnoha lidem v odvaze projevit svou pohlavní identitu. Nicméně souhrnné odborné informace, z jakých důvodů pohlavní dysforie vzniká a kde hledat případnou odbornou pomoc, mnohdy chybí. Poskytnout člověku prostor a podporu v hledání sebe sama, hledat hlubší příčiny nespokojenosti se svou pohlavní identitou, by mohlo přispět k zabránění někdy překotným řešením změny pohlavní identity.

Ne vždy jsou tyto změny prospěšné. Dokladem je případ Kairy Bell, která prošla změnou ženy na muže (FtM) a zase zpět z muže na ženu (MtF) z důvodu nenalezení spokojenosti ani po změně pohlavní identity. Žaloba, kterou vznesla proti klinice, byla následně vyhodnocena v její prospěch. Žalobkyně obvinila kliniku z toho, že dostatečně neposoudila způsobilost tak mladého člověka podepsat informovaný souhlas a soudci následně vyjádřili pochybnosti nad tím, zda mohou tak mladí pacienti chápat dopady léčby na všechny oblasti jejich života.⁴⁶ U některých osob by mohlo být především cílem léčby „*urovnání emocionálních, behaviorálních a vztahových nesrovnalostí, nikoliv změna pohlaví*“.⁴⁷ A pokud již transgender osoby proměnou procházejí, je jim třeba poskytnout dobré inkluzivní podmínky. Je třeba na jedné straně si uvědomit, že vlastnosti patřící k jednotlivým pohlavím jsou spíše proměnnou než stabilní konečnou veličinou a maskulinita či femininita se mohou v průběhu života měnit.⁴⁸ Nehledě na to, že dnešní doba je velmi zrádná v tom, jak subtilní jsou rozdíly mezi ženami a muži. Od vzhledu, přes pracovní možnosti, až k samostatnosti a nezávislosti. Nicméně na straně druhé je třeba vycházet z biologických daností, bez kterých není možné pochopit původ nesouladu pohlavní identity.

Proces sebeuvědomování začíná již v raném stadiu věku. Vědomí pohlavní identity mají všichni

⁴³ PONĚŠICKÝ, J. *Psychodynamika ženské a mužské genderové identity*.

⁴⁴ DOLEŽALOVÁ, R. *K léčbě poruch pohlavní identifikace v dětství a adolescenci*.

⁴⁵ Coming out. In: *cs.Wikipedia.org* [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Coming_out> [cit. 2022-01-16]. *Coming out* je v širším smyslu označení procesu, během kterého člověk rozpoznává a akceptuje svoji menšinovou sexuální orientaci nebo genderové identity („*coming out* před sebou samým“ či tzv. „vnitřní *coming out*“). V užším smyslu se používá pro okamžik svěření se jiným osobám, případně veřejnosti (tzv. vnější *coming out*). V nejobecnějším smyslu lze výraz použít i pro zveřejnění informace, která dosud byla utajována. Může se také užívat ve spojení s osobami nebo skupinami osob, které se rozhodly veřejně prezentovat své pohledy a názory obecně považované za odlišné od názorů společnosti.

⁴⁶ BELL, Keira. *Mužem a zase zpátky*.

⁴⁷ FIFKOVÁ, H. a kol. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 65.

⁴⁸ JANOŠOVÁ, P. a kol. *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*, s. 25.

zdraví lidé přibližně ve věku 3,5–4 let.⁴⁹ Poruchy pohlavní identity se mohou projevit už u dětí ve věku dvou let. Obvykle se uvádí, že genderová identita se u dítěte fixuje mezi 18 měsíci a 4 lety života, v souvislosti s rozvojem jazykových dovedností. Některé studie nicméně naznačují, že k diferenciaci může docházet i po tomto období, někdy i v dospělosti.⁵⁰

Biologickým základem sexuality je pohlavní dimorfismus. Ten určuje chromozomální pohlaví, gonadální diferenciaci, hormonální poměry, vnitřní reprodukční orgány a morfologii zevního genitálu.⁵¹ Každý jedinec je v embryonálním vývoji nejdříve založen bipotenciálně. Základ je však ženský, až asi od 7. týdne embryonálního vývoje se může diferencovat na mužský. Zde je vývoj komplikovanější, a tudíž v něm častěji může docházet k chybám. Zda bude gonadální vývoj směřovat k mužské či ženské variantě, závisí na přítomnosti genů, které se nacházejí na chromozomu Y. Má-li embryo přítomný chromozom Y, dochází právě okolo šestého týdne k zásadní změně ve vývoji. Tyto geny pak zahájí produkci bílkoviny, která je signálem pro obrat ve vývoji embryonálních gonád mužským směrem. Nepřítomnost chromozomu Y vede ke vzniku ženského pohlaví.

Etiologie genderové dysforie zůstává stále nejasná, ale předpokládá se, že pochází z biosociální vazby.⁵² Odchylky, které mohou způsobit nesoulad mezi chromozomálním pohlavím a genderovou identitou, mohou být způsobeny odlišným počtem, netypickou kombinací nebo poškozením jednotlivých chromozomů.^{53, 54} Byly také nalezeny souvislosti s prenatální expozicí ftalátům a polychlorovaným bifenylům.⁵⁵

Na vytváření maskulinizace či feminizace se podílejí probíhající procesy v lidském mozku. Trvalejší poruchy pohlavní identity mohou nastat, pokud je v prenatálním období mozek chybně ovlivněn působením pohlavních hormonů. Za mužskou organizaci sexuálního mozku je zodpovědná hladina androgenů. U ženského plodu může dojít k nadprodukcí androgenů nadledvinkami a mozek

⁴⁹ KOUKOLÍK, F. *Já: o mozku, vědomí, sebeuvědomování*. Praha: Karolinum, 2013, s. 217.

⁵⁰ PFAFF, D. W. et. al. *Hormones, Brain and Behavior*. London: Academic Press, 2002, s. 328. V tomto období, kdy děti začínají mluvit, mohou opakovaně tvrdit, že patří k opačnému pohlaví, nebo jsou nešťastné, pokud jim není dovoleno se jako opačné pohlaví chovat. Starší prepubertální děti o svých pocitech nemluví tak často a i projevy chování typické pro příslušníky opačného pohlaví u nich vinou studu nebývají tak frekventované.

⁵¹ WEISS, P. a kol. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010, s. 93.

⁵² GARG, G. – ELSHIMY, G. – MARWAHA, R. *Gender Dysphoria* [online]. Dostupné z: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK532313/>> [cit. 2022-01-29].

⁵³ JANOŠOVÁ, P. a kol. *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*, s. 47.

⁵⁴ GARG, G. – ELSHIMY, G. – MARWAHA, R. *Gender Dysphoria*. Genetická asociace je dokládána i vyšší prevalencí u jednovaječných dvojčat než u dvojvaječných.

⁵⁵ Ibidem. Je známo, že ftaláty a polychlorované bifenylly narušují pravidelnou endokrinologii určování pohlaví před narozením. Ftaláty mohou vést ke zvýšení celkové hladiny fetálního testosteronu, což zase zvyšuje riziko poruchy autistického spektra a také genderové dysforie.

tedy může být organizován jako mužský.^{56,57} Coby klíčový faktor přispívající ke vzniku transsexuality se proto často uvádí údajná disharmonie mezi vývojem genitálu a pohlavní diferenciací mozku.⁵⁸ Mnoho textů poukazuje na poruchu pohlavní identity v souvislosti s traumatem či ztrátou blízké osoby. U chlapců⁵⁹ je porucha pohlavní identity spojována se vztahem k matce a jejímu přijetí syna (pokud není chlapec přijímám, chce se s matkou identifikovat způsobem „chci být matkou“), anebo v důsledku separační úzkosti. Další možná příčina rozdílného genderového vývoje může být adaptace na stav, kdy se dítě snaží nahradit rodiči jeho subjekt touhy.⁶⁰

Existuje také stále více důkazů o vlivu fyzického nebo sexuálního zneužívání v dětství, zanedbávání nebo špatného zacházení. Jedinci uvádějící vyšší tělesnou nespokojenost mají horší prognózu z hlediska duševního zdraví, mají vyšší míru deprese, sebevražedných myšlenek a sklony k užívání návykových látek. Bylo zjištěno, že genderová dysforie má vyšší prevalenci u lidí s psychiatrickými onemocněními, jako je schizofrenie či autismus.⁶¹

V poslední době se stále častěji hovoří o genderové revoluci, která je vedena nastupující generací. Tak jako každá mladá generace se potřebuje vymezit vůči světu, zdá se, že revolta vůči binárnímu rozdělení na muže a ženy je trendem doby dnešní.

Rozlišujeme tedy správně genderové nesourodosti v dospívání a dospělosti a poruchy genderové identity dětí od módních trendů.

Puberta vrcholí přibližně mezi třináctým až patnáctým rokem a toto období je značně ovlivněno jak fyzickými, tak psychickými změnami. Tyto změny mohou být pro dospívajícího jedince těžké, mohou vyvolat pocity nepochopení blízkým okolím a být provázeny úzkostmi a nejistotou. Právě v tomto věku mohou být dospívající mladí lidé častěji ovlivňováni okolím a potřeba být odlišným nebo výjimečným je zde zcela běžná.⁶² Přijetí okolím a přáteli je pro ně velmi důležité.

V dnešní době tráví mladí lidé mnoho času na sociálních sítích, a tento fakt je zesílený pandemií

⁵⁶ FIFKOVÁ, H. a kol. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 27.

⁵⁷ GARG, G. – ELSHIMY, G. – MARWAHA, R. *Gender Dysphoria*. Jedinci narození s vrozenou adrenální hyperplazií nebo syndromem androgenní necitlivosti jsou obvykle vychováváni a socializováni jako dívky, i když se často oblékají a mají vrozený pocit sounáležitosti s opačným pohlavím. Tyto změny jsou patrnější kolem puberty a během ní. Toto je jedna z dobře zavedených biologických vazeb.

⁵⁸ FIFKOVÁ, H. a kol. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*, s. 54.

⁵⁹ LEINUNG, M. C. et al. Changing demographics in transgender individuals seeking hormonal therapy: are trans women more common than trans men? *Transgender Health*. 2020, Vol. 5, No. 4, s. 241–245. Počet pacientů s žádostí o hormonální terapii je častější MtF, i když poslední data ukazují rapidní nárůst žádostí FtM.

⁶⁰ DOLEŽALOVÁ, R. *K léčbě poruch pohlavní identifikace v dětství a adolescenci*.

⁶¹ GARG, G. – ELSHIMY, G. – MARWAHA, R. *Gender Dysphoria*.

⁶² HONZÁK, R. – NOVOTNÁ, V. *Krize v životě, život v krizi*. 2. vydání. Praha: Universum, 2021, s. 37–39.

COVIDU-19.⁶³ Mohou trpět depresemi⁶⁴ a být negativně ovlivňováni ostatními mladistvými. Alarmující je případ videí kolujících na sociální síti TikTok, která mylně ukazují, jak je přechod na opačné pohlaví snadný a řešící všechny problémy.⁶⁵ Pluralismus dnešní demokracie vyžaduje náročnou selekci toho, co je podstatné a co zavádějící pro nalezení správné lásky k sobě. A proto sociokulturní prostředí, rodinné zázemí či přístup pečujících osob v tomto krizovém období může mít klíčový vliv na psychiku mladistvých a dospívajících.⁶⁶ Netřeba zastírat, že genderová dysforie je velmi bolestivým odcizením těla a duše. Rozpolcení způsobuje u mladých lidí nemožnost spojení prožitku vlastní identity a fyzického těla, které se projevuje i v kontaktu se svým okolím. Nápor na samotnou podstatu vlastní identity může být nástup tělesných změn, které přichází v pubertě.⁶⁷ Je tedy kruciólní otázkou, kdy a jakým způsobem je už vhodné přistoupit k opatřením, která vedou ke změně pohlavní identity (podání blokátorů puberty, hormonální léčby nebo změna pohlaví na matričním úřadu, popřípadě operační zákrok).

Přestože existují „Doporučené postupy péče o děti a dospívající s poruchami pohlavní identity“ vydané v České republice⁶⁸ a mnoho jiných odborných textů či seminářů, které se této problematice věnují, zdá se, že málo informací směřuje přímo k dospívajícím, kteří se s tímto problémem potýkají.

Zpřehlednění a zpřístupnění seriózních odborných informací mladým lidem by bylo přínosem. Odborně vedené semináře ve školách, krátká videa s ověřenými zdroji, filmy či systematicky zpracované informace na sociálních sítích by jistě pomohly mladým lidem zorientovat se v jejich problému, popřípadě poskytnout informace komu se svěřit či na koho se s problémem obrátit. Metodické materiály by měly upozornit na možné původce problému nesouladu s pohlavní identitou a na rizika spojená se změnou pohlaví, která mohou mít vliv na celý život jedince.

Považuji za zásadní poskytnout potřebné informace mladistvým v tomto velmi vypjatém období, poukázat na to, zda by mohl být jejich problém jinak řešitelný, nebo zda nejde například jen o sledování módního trendu.

⁶³ NAGATA, J. M. et al. Screen Time Use Among US Adolescents During the COVID-19 Pandemic, Findings From the Adolescent Brain Cognitive Development (ABCD) Study. *JAMA Pediatrics*. 2022, Vol. 176, No. 1, s. 94–96. DOI:10.1001/jamapediatrics.2021.4334.

⁶⁴ RACINE, N. et al. Global Prevalence of Depressive and Anxiety Symptoms in Children and Adolescents During COVID-19. A Meta-analysis. *JAMA Pediatrics*. 2021, Vol. 175, No. 11, s. 1142–1150. DOI:10.1001/jamapediatrics.2021.2482.

⁶⁵ MERRIMAN, S. Children are being ‘brainwashed’ by TikTok videos on ‘cool’ trans surgery viewed 26 billion times, campaigners claim. In: *Daily Mail* [online]. 25. 12. 2021 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <<https://www.dailymail.co.uk/news/article-10344445/Children-brainwashed-TikTok-videos-cool-trans-surgery.html>>.

⁶⁶ Understanding the Teen Brain. In: *Health encyclopedia* [online]. Dostupné z: <<https://www.urmc.rochester.edu/encyclopedia/content.aspx?ContentTypeID=1&ContentID=3051>> [cit. 2022-02-03].

⁶⁷ DOLEŽALOVÁ, R. *K léčbě poruch pohlavní identifikace v dětství a adolescenci*.

⁶⁸ SEXUOLOGICKÁ SPOLEČNOST ČLS JEP. *Doporučený postup péče o děti a dospívající s poruchami pohlavní identity (GID)*.

ZÁVĚR

Přijetí sebe sama je nezbytnou podmínkou naplněného života každého jedince. Primárním vztahem ke světu a k druhým lidem a jedním ze základních rysů lidské existence je právě tělesnost.⁶⁹ Proto nalezení vlastní identity, jejíž součástí je i genderová identita a její plné vyjádření, není důležité jen pro člověka samého, ale pro celou společnost. Zároveň společnost musí přijmout skutečnost o variabilitě tělesnosti. Transgender osoby jsou stále diskriminovány a jak z právního hlediska, tak ve veřejném prostoru bychom jim měli poskytnout dostatečnou rovnoprávnost a přijetí. Proto bychom měli v maximální míře k tomuto tématu přistupovat zodpovědně a otevírat dveře novým obzorům.

Nicméně, jako v každé oblasti, je i zde třeba kritický pohled, který nám poskytuje také důležité limity, které bychom neměli překročit. Počet transgender osob je 0,3–0,5 % světové populace. Je důležité, aby na základě opodstatněných požadavků minoritní populace nedocházelo na druhé straně k dezorientaci mladých lidí. Zajímavé by bylo zjistit počet osob, které by si byly ochotny zaplatit změnu pohlaví bez finanční pomoci plátce zdravotního pojištění. Tedy kdyby pohlavní dysforie byla vyjmuta z mezinárodní klasifikace nemocí a pohlavní identita by byla fluidní a věcí volby. Za hlubší uvážení stojí také možnosti ochrany soukromí ve veřejných prostorách a otázky, zda a popřípadě v jaké míře má být inkluze na sportovištích a ve sportovních utkáních, v nápravných zařízeních, na školních či veřejných toaletách atd. Byť se tyto otázky mohou zdát marginální, mohou mít nesmírný vliv na další vývoj situace ohledně transgender problematiky.

Za naprosto zásadní pokládám otázku právních podmínek v rozhodování o změně pohlavní identity u mladistvých osob. Proces sebepřijetí je velmi komplexní a dlouhodobý děj. Dospívající mají potřebu jednoznačného vymezení a v průběhu puberty mohou procházet mnoha krizemi. Může se stát, že řešení svého problému hledají ve změně pohlaví nesprávně. S přihlédnutím k tomu, že lidský mozek dozrává až ve věku 25 let⁷⁰ je třeba uvažovat nad tím, jak zákonné ustanovení, které dovoluje mladistvým osobám podstupovat změnu pohlavní identity, nastavit správně. Podle mého soudu je právě proto třeba se zabývat více zdroji psychického diskomfortu dětí a mladistvých a předcházet vlivu nebezpečných módních trendů zveřejňovaných na sociálních sítích. Za klíčový požadavek považuji upozornit mladistvé na všechny následky přeměny pohlaví, které budou mít dopad na celý život jedince a jeho okolí, a poskytnout odborné informace o transgender problematice mladým lidem, jejich rodičům a vychovatelům již na základních školách či prostřednictvím kanálů, které jsou jim blízké.

⁶⁹ URBAN, P. *Tělo a morální fenomenologie. Mezi Merleau-Pontym a Levinasem.*

⁷⁰ *Understanding the Teen Brain.*

REFERENČNÍ SEZNAM:

Access to sex reassignment surgery. In: *The European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)* [online]. Dostupné z: <<https://fra.europa.eu/en/publication/2017/mapping-minimum-age-requirements-concerning-rights-child-eu/access-sex-reassignment-surgery>> [cit. 2022-01-29].

AMNESTY INTERNATIONAL. *Klíčové problémy a práva, která se porušují* [online]. Dostupné z: <<https://www.amnesty.cz/lgbti/transgender>> [cit. 2022-01-28].

BELL, Keira. Mužem a zase zpátky. In: *Konzervativní noviny* [online]. 28. 6. 2021 [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <<https://www.konzervativninoviny.cz/keira-bell-muzem-a-zase-zpatky/>>.

BUBER, M. *Já a ty*. Praha: Portál, 2016.

BUTLER, J. *Závažná těla: O materialitě a diskursivních mezích „pohlaví“*. Praha: Karolinum, 2016.

Coming out. In: *cs.Wikipedia.org* [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Coming_out> [cit. 2022-01-16].

ČAPKOVÁ, D. Některé antropologické aspekty Komenského pedagogiky. In: *VIII. Světový kongres srovnávací pedagogiky v Praze v červenci 1992*.

ČTK. Transsexuálové mají právo vybrat si toalety či šatnu, rozhodl nejvyšší soud USA. In: *Lidovky.cz* [online]. 28. 5. 2019 [cit. 2021-12-31]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/svet/transsexualove-maji-pravo-vybrat-si-toalety-ci-satnu-rozhodl-nejvyssi-soud-usa.A190528_163902_In_zahranici_ele>.

DOLEŽALOVÁ, R. K léčbě poruch pohlavní identifikace v dětství a adolescenci. In: *Opočno symposium* [online]. 2019 [cit. 2022-01-15]. Dostupné z: <<https://www.iapsa.cz/home/odkazy/k-lecbe-poruch-pohlavni-identifikace-v-detstvi-a-adolescenci>>.

DOTINGA, R. Hormone therapy in transgender teens linked to better adult mental health. In: *Medscape* [online]. 25. 1. 2022 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <<https://www.medscape.com/viewarticle/967250>>.

ELIOT, L. et al. Dump the “dimorphism”: comprehensive synthesis of human brain studies reveals few male-female differences beyond size. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*. 2021, Vol. 125, s. 667–697.

ESLP. *Rozsudek ze dne 6. dubna 2017 ve věci č. 79885/12, 52471/13 a 52596/13 – A. P., Garçon a Nicot proti Francii* [online]. Dostupné z: <[http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/C5F5D6C2BBD22D4AC12581E900388BCF/\\$file/A.%20P.%20Garcon%20a%20Nicot%20proti%20Francii_annotace.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/C5F5D6C2BBD22D4AC12581E900388BCF/$file/A.%20P.%20Garcon%20a%20Nicot%20proti%20Francii_annotace.pdf?open&)> [cit. 202-07-27].

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS. *A long way to go for LGBTI equality*. 2020. ISBN 978-92-9474-996-3. Doi:10.2811/582502 TK-01-20-462-EN-C.

EVROPSKÁ KOMISE. Unie rovnosti: strategie pro rovnost LGBTIQ osob na období 2020–2025. In:

Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů [online]. 12. 11. 2020 [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52020DC0698>>.

FIFKOVÁ, H. a kol. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008.

GARG, G. – ELSHIMY, G. – MARWAHA, R. *Gender Dysphoria* [online]. Dostupné z: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK532313/>> [cit. 2022-01-29].

HONZÁK, R. – NOVOTNÁ, V. *Krise v životě, život v krizi*. 2. vydání. Praha: Universum, 2021.

INDREMO, M. et al. Association of media coverage on transgender health with referrals to child and adolescent gender identity clinics in Sweden. *JAMA Network Open*. 2022, Vol. 5, No. 2, s. e2146531. DOI: 10.1001/jamanetworkopen.2021.46531. PMID: 35107572.

JAHODOVÁ, D. Trans* příběhy o těle a s tělem. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2016, Vol. 17, No. 1, s. 77–88. DOI: <http://dx.doi.org/10.13060/12130028.2016.17.1.257>.

JANOŠOVÁ, P. a kol. *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008.

KOUKOLÍK, F. *Já: o mozku, vědomí, sebeuvědomování*. Praha: Karolinum, 2013.

KOUKOLÍK, F. *Mozek a jeho duše*. Praha: Galén, 2014.

LEINUNG, M. C. et al. Changing demographics in transgender individuals seeking hormonal therapy: are trans women more common than trans men? *Transgender Health*. 2020, Vol. 5, No. 4, s. 241–245.

Listina základních práv EU. Hlava III, Rovnost, Článek 21 – Zákaz diskriminace. In: *FRA. European Union Agency for Fundamental Rights* [online]. Dostupné z: <<https://fra.europa.eu/cs/eu-charter/article/21-zakaz-diskriminace>> [cit. 2021-12-15].

MARTIN, D. Parents' backlash is set to put brakes on new gender law amid fears that families could be prosecuted for discussing own child's sex change. In: *Mail Online* [online]. 7. 12. 2021 [cit. 2022-01-17]. Dostupné z: <<https://www.dailymail.co.uk/news/article-10285677/Parents-backlash-set-brakes-new-gender-law-amid-fears-families-prosecuted.html>>.

MERRIMAN, S. Children are being 'brainwashed' by TikTok videos on 'cool' trans surgery viewed 26 billion times, campaigners claim. In: *Daily Mail* [online]. 25. 12. 2021 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <<https://www.dailymail.co.uk/news/article-10344445/Children-brainwashed-TikTok-videos-cool-trans-surgery.html>>.

MILL, J. S. *On Liberty*. 1859, Chapter 3 – On Individuality, As One of the Elements of Wellbeing.

NAGATA, J. M. et al. Screen Time Use Among US Adolescents During the COVID-19 Pandemic, Findings From the Adolescent Brain Cognitive Development (ABCD) Study. *JAMA Pediatrics*. 2022, Vol. 176, No. 1, s. 94–96. DOI:10.1001/jamapediatrics.2021.4334.

- ORANGE, R. Teenage transgender row splits Sweden as dysphoria diagnoses soar by 1,500%. *The Guardian* [online]. 22. 2. 2020 [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/society/2020/feb/22/ssweden-teenage-transgender-row-dysphoria-diagnoses-soar>>.
- PANG, K. C. – HOQ, M. – STEENSMA, T. D. Negative Media Coverage as a Barrier to Accessing Care for Transgender Children and Adolescents. *JAMA Network Open*. 2022, Vol. 5, No. 2, s. e2138623. DOI:10.1001/jamanetworkopen.2021.38623.
- PFAFF, D. W. et. al. *Hormones, Brain and Behavior*. London: Academic Press, 2002.
- PONĚŠICKÝ, J. *Fenomén ženství a mužství*. 3. doplněné vydání. Praha: Triton, 2008.
- PONĚŠICKÝ, J. Psychodynamika ženské a mužské genderové identity. *Psychosom* [online]. 2018, č. 4. [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <<https://www.psychosom.cz/psychosom/vydani-4-2018/690-tema-gender-pon-4-2018>>.
- RACINE, N. et al. Global Prevalence of Depressive and Anxiety Symptoms in Children and Adolescents During COVID-19. A Meta-analysis. *JAMA Pediatrics*. 2021, Vol. 175, No. 11, s. 1142–1150. DOI:10.1001/jamapediatrics.2021.2482.
- SEXUOLOGICKÁ SPOLEČNOST ČLS JEP. *Doporučený postup péče o děti a dospívající s poruchami pohlavní identity (GID)* [online]. Dostupné z: <<https://www.sexuologickaspolecnost.cz/materialy-ke-stazeni>> [cit. 2022-01-28].
- THE EUROPEAN PARLAMENTS LGBTI INTEGROUP. MEPs welcome new toolkit to defend LGBT people's human rights. In: *lgbt-ep.eu* [online]. 30. 6. 2010 [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <<https://lgbt-ep.eu/2010/06/30/meps-welcome-new-toolkit/>>.
- THORBUN, J. Police commissioner says 'biological men' should not be allowed into women's prisons and female toilets as he hits out against Stonewall's 'potentially dangerous' transgender 'ideology'. In: *Mail Online* [online]. 9. 9. 2021 [cit. 2021-12-21]. Dostupné z: <<https://www.dailymail.co.uk/news/article-9973107/PCC-warns-biological-men-not-allowed-womens-toilets-prisons-security-fears.html>>.
- Transsexuality přibývá – samotná přeměna pohlaví je ale dlouhodobý a náročný proces, Archiv tiskových zpráv FN Brno. In: web *Fakultní nemocnice Brno* [online]. Dostupné z: <<https://www.fnbrno.cz/transsexuality-pribyva-samotna-premena-pohlavi-je-ale-dlouhodoby-a-narocny-proces/t6697>> [cit. 2021-12-18].
- Understanding the Teen Brain. In: *Health encyclopedia* [online]. Dostupné z: <<https://www.urmc.rochester.edu/encyclopedia/content.aspx?ContentTypeID=1&ContentID=3051>> [cit. 2022-02-03].
- URBAN, P. Tělo a morální fenomenologie. Mezi Merleau-Pontym a Levinasem. *Filosofický časopis*. 2011, č. 7 (mimořádné č.), s. 203–218.

VÁLOVÁ, I. ESLP: Podmiňovat změnu pohlaví medicínskou změnou je zásah do práva na soukromý život. In: *Česká justice* [online]. 8. 8. 2017 [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <<https://www.ceska-justice.cz/2017/08/eslp-podminovat-zmenu-pohlavi-medicinskou-zmenou-je-zasah-do-prava-na-soukromy-zivot>>.

VÁLOVÁ, I. Návrh ministerstva spravedlnosti: Lidé budou mít právo měnit pohlaví bez chirurgického zákroku. In: *Česká justice* [online]. 20. 6. 2018 [2020-07-24]. Dostupné z: <<https://www.ceska-justice.cz/2018/06/navrh-ministerstva-spravedlnosti-lide-budou-mit-pravo-menit-pohlavi-bez-chirurgickeho-zakroku/>>.

WEISS, P. a kol. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010.

WHO/Europe brief – transgender health in the context of ICD-11 [online]. Dostupné z: WHO/Europe | WHO/Europe brief – transgender health in the context of ICD-11 [cit. 2021-09-15].